

Nairobi Deklarasyonu

(The Nairobi Declaration)

(Çeviri: Nesrin ÖZTÜRK)

Çeviri No: 0014

Yayın No: 0016

*İngilizce'den Türkçe'ye yapılmış resmi olmayan çeviridir. Çeviri belgeyi hazırlayan kuruluşu bağlamaz. İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanları Derneği (İHUD) çevirilerin içeriği, doğruluğu veya geçerliliği konusunda herhangi bir sorumluluk üstlenmez. Bu çeviri, çeviri sahibinin adıyla beraber olması koşulu ile İHUD'a atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir. Çeviri hakkındaki görüş ve önerileriniz için ihud@ihud.org adresine e-posta gönderebilirsiniz.

**İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması için Ulusal Kurumlara İlişkin
Dokuzuncu Uluslararası Konferans
Nairobi, Kenya, 21-24 Ekim 2008**

Nairobi Deklarasyonu

1. İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması için Ulusal Kurumlara İlişkin Dokuzuncu Uluslararası Konferans, ulusal insan hakları kurumlarının (UİHKler) Adalet Yönetimindeki rolüne vakfedilmiştir. Konferans 21-24 Ekim 2008 tarihleri arasında Nairobi'de gerçekleşmiş ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR)¹ ve UİHKler için Uluslararası Koordinasyon Komitesi (ICC)² işbirliğinde Kenya Ulusal İnsan Hakları Komisyonu (KUİHK) tarafından organize edilmiştir. Katılımcılar, destekleri için KUİHK, OHCHR, Uluslararası Frankofoni Örgütü³, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA)⁴, Commonwealth Sekreteryası ve UNDP'ye teşekkür etmiştir.
2. UİHKler mükemmel organizasyon ve sıcak misafirperverliklerinden ötürü duydukları memnuniyet için KUİHK'ye şükranlarını sunmuşlardır. BM İnsan Hakları Yüksek Komiser Yardımcısı, ICC Başkanı, BM İnsan Hakları Konseyi Başkanı ve diğer açılış konuşmacılarının açıklamalarının yanı sıra verimli ve somut konuşma ve müzakereleri memnuniyetle karşılamışlardır. Dünyanın dört bir yanından gelen sivil toplum örgütleri ön konferans oturumlarında ve Konferansın kendisine de aktif şekilde katılarak değerli katkılar sunmuşlardır. Konferans, Kenya Cumhuriyeti Başbakanı, Adalet, Ulusal Uyum ve Anayasal İşler Bakanı ve Kenya Cumhuriyeti Başsavcısı'nın katılımlarıyla daha da zenginleştirilmiştir.
3. UİHKlere İlişkin Dokuzuncu Uluslararası Konferans aşağıdaki Deklarasyonu kabul etmiştir:

---

¹ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin İngilizcesi Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights olup işbu çeviri metninde söz konusu organı refere etmek üzere İngilizce kısaltması olan OHCHR ifadesi kullanılacaktır.

² UİHKler için Uluslararası Koordinasyon Komitesi'nin İngilizcesi the International Coordinating Committee of NHRIs olup işbu çeviri metninde söz konusu organı refere etmek üzere İngilizce kısaltması olan ICC ifadesi kullanılacaktır. ICC, 2016 yılında bir isim değişikliğine gitmiş; organın yeni adı orijinal hali ile Global Alliance of National Human Rights Institutions (GANHRI) olarak kabul edilmiştir (detaylı bilgi için: <https://ganhri.org/history-of-ganhri-and-nhris/>).

³ Orijinal adıyla *the Organisation Internationale de la Francophonie*, Fransızca konuşan ülkelerin oluşturduğu uluslararası bir organizasyondur. Organizasyon hakkında daha fazla bilgi için bkz. <https://www.francophonie.org/>

⁴ Orijinal adıyla Swedish International Development Cooperation Agency hakkında daha fazla bilgi için bkz. <https://www.sida.se/en>

UİHKlere İlişkin Dokuzuncu Uluslararası Konferans,

4. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin İnsan Hakları Konseyi'ne sunduğu A/HRC/7/69 sayılı raporunun Paris İlkelerine uyumlu UİHKlerin güçlü ve etkili ulusal insan hakları koruma sistemlerinin temel unsuru olduğunu kabul ettiğini *not ederek,*
5. UİHKlerin sahip oldukları görevleri yerine getirmeleri aracılığıyla uluslararası insan hakları sisteminden doğan tavsiyelerin takibinin kolaylaştırılması dâhil olmak üzere uluslararası insan hakları normlarını ulusal düzeyde uygulanmasını sağlama konusunda Hükümetleri destekleyebileceğini *kabul ederek,*
6. Özellikle Seul ve Santa Cruz Deklarasyonları olmak üzere daha önceki UİHKlere ilişkin uluslararası konferanslarda yayınlanan Deklarasyonları *hatırlatarak,*
7. Uluslararası insan hakları sisteminde sürekli olarak UİHKlerin rolünün ve katılımlarının artmasını ve UİHK'lerin BM İnsan Hakları Konseyi, BM İnsan Hakları Sözleşmeleri Organları, Özel Usul Yetki Sahipleri, BM Kadının Statüsü Komisyonu ve yerli hakların ve zorla kaybedilen kişilerin haklarına ilişkin BM enstrümanları ve mekanizmaları ile ilişkilerinin devam etmesini *teşvik ederek,* Cenevre'de ICC temsilcisinin oluşturulması bu role yardımcı olacaktır;
8. UİHKlerin paydaşlarla geniş bir yelpazede etkileşimlerinin yanı sıra bağımsızlık, özerklik ve çoğulcu temsile sahip olmalarının bu kurumların uluslararası standartlarla uyumluluğu ve ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde etkinlikleri için gerekli olduğunu *vurgulayarak;*
9. UİHKlerin OHCHR'nin çalışmalarında artan önemini ve Yüksek Komiserliğin Eylem Planının ve OHCHR ülke katılım stratejisine bağlı olarak ortaklıklarının derinleşmesini *memnuniyetle karşılamakta* ve bu açıdan ayrıca UİHKler için geçiş dönemi adaleti hakkında kılavuz notunun yanı sıra işkencenin önlenmesi konusunda bir işlevsel rehber geliştirilmesini de memnuniyetle karşılamaktadır.
10. İnsan Hakları Yüksek Komiseri'nin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 60. yıl dönümü çerçevesinde "Mahpuslar için Onur ve Adalet Haftası"na ilişkin olarak başlattığı girişimi ve bu girişime cevaben dünya genelindeki UİHKlerin üstlendiği çalışmaları *memnuniyetle karşılayarak;*

11. Harvard Üniversitesi Hukuk Fakültesi İnsan Hakları Programının uluslararası konferansa katılımını ve bu Program, UİHKler, bölgesel koordinasyon organları ve OHCHR arasında daha yakın bir işbirliğini *memnuniyetle karşılayarak*;
12. Equitas⁵, Rights and Democracy ve İşkenceyi Önleme Derneği⁶'nin uluslararası konferans sürecine katılımı ve katkıları ile bu organizasyonların UİHKler, bölgesel koordinasyon organları ve OHCHR ile süregelen işbirliğini *memnuniyetle karşılayarak*;
13. Birleşmiş Milletler sisteminin bağımsız UİHKler ile daha yakından ve daha detaylı çalışmasının daha yüksek başarı şansı ve iyi yönetim, hukukun üstünlüğü ve insan hakları çabalarının sürdürülebilirliği anlamına geldiğini *kabul ederek* ve UNCT personeli için UİHKler hakkında araç kiti geliştirilmesi konusunda OHCHR ve UNDP'nin işbirliğini *memnuniyetle karşılayarak*;
14. Görevlerini yerine getirirken sivil toplum kuruluşlarıyla (STK) işbirliği halinde çalışmanın UİHKler için giderek artan oranda önemli rolü olduğunu ve 9. Uluslararası Konferansın STK Forumunda sunulan STKler Eylem Planını *memnuniyetle karşılayarak*;
15. Hukukun üstünlüğünün gelişiminin ulusal paydaşların tam ve anlamlı katılımını ve desteğini gerektirdiğini *kabul ederek*;
16. Hukukun üstünlüğü ve adalet yönetiminin insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasının sağlanmasında önemli role sahip olduğunu *kabul ederek*;
17. İnsan haklarının korunması için güçlü bir ulusal sistemin gelişmesinde, insan hakları standartlarının uygulanmasında yargının önemli role sahip olduğunu *kabul ederek*;
18. BM sistemi genelinde hukukun üstünlüğüne dikkati koordine eden Birleşmiş Milletler Hukukun Üstünlüğü Koordinasyon ve Kaynak Grubu Genel Sekreterliğinin oluşturulmasının önemini *kabul ederek* ve ulusal düzeyde hukukun üstünlüğü programlarının uygulanmasında BM ve UİHKlerin daha yakın işbirliklerini *memnuniyetle karşılayarak*;

---

⁵ Equitas, Kanada'nın en tanınan ve aktif insan hakları eğitimi kuruluşudur. Organizasyon hakkında daha fazla bilgi için bkz. <https://equitas.org/>

⁶ İngilizce: The Association for the Prevention of Torture, kısaca APT, bilgi için bkz. <https://www.ap.t.ch/en>

19. Özellikle adalete erişim, yargı, yasaların uygulanması, ıslah ve alıkonulma merkezleri hususlarında etkin bir adalet yönetiminin sağlanmasında UİHKlerin oynadığı önemli rolü *kabul ederek*;
20. Hukukun üstünlüğünün uluslararası insan hakları standartları ve ilkeleri ile tutarlı şekilde Anayasa ve ulusal mevzuata dayandırılması gerektiğini *vurgulayarak*;
21. UİHKlerin mahkemelere ilişkin rollerinden birinin insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için en yüksek standartları sağlamak üzere yapıcı bir katılımı amaçlayan destek sağlama ve işbirliği olduğunu *kabul ederek*;
22. Kolluk kuvvetleri ile UİHKler arasındaki ilişkinin, UİHKler gözetimindeki hususlardan ve gerekli işbirliğinden biri olduğunu *kabul ederek*;
23. Cezaevleri özgürlüğünden mahrum bırakılmanın olduğu yerler olsa da tutulanların bütün insan haklarının güvence altına alınması gerektiğini *kabul ederek*;
24. Hukuk dışı, yargısız ve keyfi infazlara ilişkin Özel Raportörün, İnsan Hakları Konseyinin 8. toplantısına hazırladığı raporun (A/HRC/8/3) özgürlüğünden mahrum bırakılanların haklarına ilişkin özel bir raportör atanması tavsiyesini içerdiğini *dikkate alarak*;

Bu Deklarasyonu uygulamak için UİHKler bu vesileyle şunları kabul etmektedir:

25. Yetkileri dâhilinde adalet yönetiminin güçlendirilmesine yönelik girişimlerde bulunmak ve bu alanda OHCHR ve daha geniş BM sistemi de dâhil olmak üzere bölgesel ve uluslararası düzeyde işbirliğini teşvik etmek;
26. BM Antlaşma Organlarının ilgili tavsiyelerinin yanı sıra İnsan Hakları Konseyi'nin insan haklarına ilişkin tematik alanları izleme ve raporlama ve tam takibi sağlamak için Özel Prosedürlerini tanıtmak ve teşvik etmek;
27. Uluslararası normların ulusal hukuka dâhil edilmesini desteklemek;
28. Ülkelerarasında ve bölgesel/UİHKler düzeyinde işbirliği yapmak ve adalet yönetimi konusunda iletişim kurmak için ICC ağını kullanmak. UİHKler ayrıca faaliyetlerini uygulamak için sivil toplum örgütleriyle stratejik ortaklıklar kurmaya çalışacaklardır.
29. Adalet yönetimini güçlendirmek için kurum içinde bir strateji geliştirmek ve uygulamak;

30. Mart 2009'da başlayacak olan ICC toplantılarında gözden geçirilmek üzere bu Deklarasyonun uygulanması ve takibi için somut bir eylem planı belirlemek amacıyla ICC Başkanı aracılığıyla UİHKlerin bölgesel başkanlarından oluşan bir çalışma grubu oluşturmak;

31. OHCHR'den, adalet yönetiminin güçlendirilmesi kapsamında 9. Uluslararası Konferans sürecinde ortaya çıkan UİHKlerin iyi uygulamalarını içerecek bir rapor hazırlamasını istemek.

32. Bu Deklarasyonu BM sistemi ve BM insan hakları organları üyeleri dâhil olmak üzere ilgili paydaşlarla geniş çapta paylaşmak.

Genel İlkeler

Devlet, insan haklarını korumak, teşvik etmek ve bunlara saygı göstermek ve adalet yönetiminin hem uluslararası hem de yerel insan hakları yükümlülükleri ile tam olarak uyumlu olmasını sağlama konusunda temel sorumluluğa sahiptir. Aşağıdakiler, UİHKlerin, yetkilerini kullanarak, STK'lar da dâhil olmak üzere ortaklarla yakın işbirliği içinde çalışarak adalet yönetimini güçlendirmek için dâhil olabileceği ana alanlardır:

UİHK'ler, Yargı ve Adalete Erişim

33. UİHKler, insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasında yargının rolünün geliştirilmesine katkıda bulunurken aşağıdaki eylemleri göz önünde bulundurmalıdır:

a. İnsan hakları ihlali vakalarının alınmasında ve mağdurlara yardım edilmesinde UİHKlerin rolü: Art arda gelen nitelikteki şikayetlerin ele alınması; örneğin UİHKler şikayetçi tarafından kendilerine sunulan şikayetleri ele alabilir ve vakayı uzlaşma ve arabuluculuk yoluyla çözebilir, böylece mahkemelerin mevcut dava yükünü hafifletebilir; İnsan hakları ihlali mağdurlarının, bu amaçla fon oluşturulmasının teşvik edilmesi de dahil olmak üzere tazminat almalarını sağlamak; Adalete eşit erişimin teşvik edilmesi ve özellikle marjinal veya kırılgan grupların yanı sıra göçmenlerle ilgili olarak hukuk ve hukuk sistemi hakkında bilgi edinmek isteyen mağdurlara yardımcı olmak;

b. Uzlaşma veya bağlayıcı kararlar yoluyla enformel adli yardım mekanizmaları aramak;

c. Hukuk sistemini ve yargıyı güçlendirmek için önerilerde bulunmak: Yargının güçlendirilmesi için yasal reformların önerilmesi ve bunlara katkıda bulunulması (örneğin, savcılarının ve hakimlerinin ve nitelikli avukatların seviyesi ve atanması ile ilgili prosedürler; yargının bağımsızlığı ve davaları adil ve yetkin bir biçimde yargılama kapasitesi); Bulunmadığı durumda işkenceye karşı bir yasa çıkarılması da dahil olmak üzere adli veya ceza hukuku sistemini iyileştirmek için yasaların güçlendirilmesini savunmak; Geleneksel adalet mekanizmalarını izleyerek ve hem geleneksel adalet mahkemelerinin yapısında hem de bunların prosedürlerinde ve davaların somut sonuçları açısından her türlü ayrımcılığı ele alarak enformel ve geleneksel adalet sistemlerinin uluslararası insan hakları standartlarına uyumunun güçlendirilmesi;

d. Amicus aracılığıyla ve hukuk eğitimi dahil olmak üzere yargının uluslararası insan hakları normlarına uyumunun ve bağlılığının teşvik edilmesi: Eğitim, seminer, çalışma ziyaretleri ya da profesyonel hukuk yayınlarında makaleler yoluyla yargının uluslararası insan hakları normları, standartları ve uygulamaları ile ilgili içtihatlar konusunda farkındalığının ve bilgisinin artırılması. Yargısal eğitim organları ve profesyonel hukuk eğitim kurumları ile ilişki kurmak; Hâkimlerin, avukatların, savcılarının ve diğer adli makamların eğitimine yardımcı olmak (ör. müfredatın uluslararası insan hakları hukukunu yansıtmalarını sağlamak); Hukuk eğitimi tesislerinin (örneğin kütüphane) geliştirilmesi için destek sağlamak; UİHKlere dilekçe veren kişileri hakları ile ulusal ve varsa bölgesel insan hakları mekanizmalarında amicus curiae olarak mahkemelere müdahil olan ulaşılabilir çareler konusunda bilgilendirmek;

e. Yargıda görevli kişilerin yıldırma, tehdit veya şiddet ile karşı karşıya kaldığı durumlarda harekete geçmek;

f. Araştırma ve izleme işlevleri aracılığıyla özellikle muhtaç, hassas ve ötekileştirilmiş gruplara özel atıfta bulunarak, herkes için adalete erişim koşullarını incelemek.

UİHKler ve Adli Yardım Sağlayıcıları ve Sistemleri

34. Özellikle yoksulluk içinde yaşayan insanlar ve diğer savunmasız gruplar için, ulaşılması zorlu hizmetleri sağlayan ve adalete erişimi artıran adli yardım merkezlerinin kurulmasının teşvik edilmesi ve desteklenmesi;

35. Özellikle insan haklarının adli yardım sağlanmasına bütünüyle entegre olmasını sağlamak için, bu tür merkezlerle işbirliği yapmanın uygun yollarını bulmak;
36. Ulusal ve uluslararası hukuktaki yükümlülükleri yerine getirmek için özerk olarak yönetilen adli yardım planlarının oluşturulmasını teşvik etmek;
37. Paralegallığın yasal olarak tanınmasını ve standardizasyonunu sağlamak için çalışmak.

UİHKler ve Kolluk Kuvvetleri

38. UİHKler, ilgili paydaşlarla birlikte, aşağıdakiler yoluyla, kolluk sistemlerini, kurumlarını ve personelini güçlendirmek için çaba göstermelidir:

a. İnsan hakları ve uluslararası insancıl hukuk standartları, kolluk kuvvetleri ve güvenlik güçleri için araştırma teknikleri hakkında eğitim ve öğretim kaynaklarının geliştirilmesi, yayınlanması ve uygulanmasına önyak olmak ve programların her seviyesine insan hakları ve uluslararası insancıl hukukun dahil edilmesinin teşvik edilmesi;

b. Özellikle gözaltı yerleri, tutuklama, soruşturma ve sorgulama işlemleri ile ilgili olmak üzere, uluslararası insan hakları ve uluslararası insancıl hukuk standartlarını karşılamak için polis ve güvenlik güçleri için geçerli olan emirlerin geliştirilmesi veya revize edilmesi;

c. Tutuklu yargılanma alternatiflerini teşvik etme (kefaletle serbest bırakma, gözetim raporlaması ve nakdi olmayan garantiler gibi);

d. Özellikle gözaltındaki emziren anneler için, hürriyeti bağlayıcı olmayan ceza tedbirlerinin teşvik edilmesi (toplum hizmeti, para cezaları, tazminat veya mağdura tazminat gibi);

e. Hafif suçların ceza hukuku sistemi kapsamına girmemesini sağlamaya yönelik somut öneriler sunmak; örneğin, arabuluculuğu ve doğrudan mağdur tazminatını güçlendirerek ve hafif suçları çözmek için yerel topluluk yapılarını teşvik ederek;

f. Benzer role sahip diğer bağımsız yapılar, kolluk kuvvetleri ve diğer ulusal makamlar ile yakın işbirliği içinde, uygun ve hızlı bir şekilde harekete geçmelerini teşvik

edecek şekilde, polis karakollarına ve cezaevlerine düzenli saha ziyaretleri (haberli ve habersiz) gerçekleştirilmesi;

g. Hesap verebilirlik mekanizmalarının oluşturulması, bunların uygulanmasını sağlamak için izleme sistemleri ve iç soruşturma prosedürleri ve yaptırımları hakkında mevzuat önerileri verilmesi;

h. Polis ve güvenlik güçlerindeki yolsuzluk iddialarının takibi ve raporlanması;

i. İnceleme süreçlerinde yardım (geçmiş insan hakları ihlalleri, zamanaşımı olmayan ciddi suistimaller, ihlalciler, yolsuzluk ve yetkinin kötüye kullanılması vakaları hakkında gizli bilgi sağlanması yoluyla);

j. Polise karşı şikayet prosedürleri konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi;

k. Kolluk kuvvetleri ve güvenlik personeli için adil ücret ve çalışma koşullarının teşvik edilmesi.

UİHKler ve alıkonulma yerleri

39. UİHKler, İşkenceye Karşı Sözleşme'yi (CAT) ve bu Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) onaylama ve gerekli yetkiler ve kaynaklar sağlanmış ise bu bağlamda ulusal önleme mekanizması olarak atanmalarını dikkate almaları hususunda Hükümetlerini teşvik etmelidir;

40. UİHKler, Hükümetlerinin, diğer şeylerin yanı sıra tüm tutukluların sağlık, gıda, su ve eğitim haklarından yararlanabilmelerini sağlamak için uygun önlemleri almasını sağlamalıdır;

41. UİHKler, özgürlüğünden mahrum bırakılanların haklarının ihlal edilmesi durumunda UİHKlere şikayette bulunmak dâhil olmak üzere alıkonulanların şikâyette bulunma fırsatına sahip olmalarını sağlamak için (örneğin yüz yüze şikâyetler, şikayet kutuları veya yerinde insan hakları danışmanlık hizmetleri yoluyla) ve bir ihlalin bulunduğu durumda, alıkonulanların düzeltici önlem ve tazminata erişimlerinin olması hususunda Hükümetleriyle birlikte çalışmalıdır;

42. UİHKler Hükümetlerinin özgürlüğünden mahrum bırakılan tüm insanların, özellikle savunmasız veya ötekileştirilmiş grupların haklarına saygı gösterme, bunları koruma ve

yerine getirme yükümlülüklerini izlemeli ve toplum içinde yeniden bütünleşmelerini desteklemelidir;

43. UİHKler, aşağıdakiler yoluyla, cezaevi sistemi ve personelini güçlendirmek için çaba göstermelidir:

- a. Cezaevi personelinin eğitimi (insan hakları, ifade ve sorgulama teknikleri, işkence yasağı, OPCAT, vb.);
- b. Cezaevi sistemine ilişkin temel uluslararası insan hakları standartları hakkında cezaevi personeli için eğitim materyallerinin geliştirilmesi;
- c. Uygulama standartlarının uluslararası standartlara uygun olarak revize edilmesi;
- d. Herhangi bir alıkonulma yerine ziyaretler veya düzenli denetimler (haberli ve habersiz) düzenlenmesi ve alıkonulanlarla özel görüşmeler yapılması;
- e. Şikayetlerin araştırılması;
- f. Herhangi bir alıkonulma yeri personelinin inceleme süreçlerinde yardım edilmesi;
- g. Ceza infaz kurumları için asgari standartlar dahil olmak üzere cezaevi personeli için davranış kuralları, mahkumların kabulü, hapsedilmesi ve nakli konularında yasal inceleme ve öneriler (imkan dahilinde bireysel şikayetler temelinde) sunulması;
- h. UİHKye başvuran alıkonulan kişilerin ailelerine yardım sağlanması;
- i. Özgürlüğünden mahrum bırakılan kadınların çocuklarının üstün yararına uygun koruma ve yardım sağlanması;
- j. Alıkonulanların işkence ve zalimane, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezalardan korunmasının sağlanması; ve
- k. Alıkonulanların insan onuru ve adalet konusunda toplumsal farkındalığın artırılması.

Nairobi'de kabul edildi,

24 Ekim 2008